

6. Насильство в школі: як запобігти трагедії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.euronews.com/2013/03/01/violence-in-schools-the-dread-of-cyber-bullying>.
7. Насильство в українських школах. Звідки у дітей агресія? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/24328062.html>.
8. Насилля у школі: хто кого переможе [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vn.20minut.ua/Podii/93316>.
9. Організація роботи з розв'язання проблеми насильства в школі: [навчально-методичний посібник]. – К., 2013. – 96 с.

Наталія Матвеева,
канд. пед. н., доцент,
ДВНЗ «Прикарпатський
національний університет
імені Василя Стефаника»

ЛЮБОВ ДО ДІТЕЙ ЯК ПЕДАГОГІЧНА КАТЕГОРІЯ

Автор наголошує на необхідності мудрої педагогічної любові як важливої умови всебічного розвитку школярів, любові педагога до вихованців як показника його загального, культурного та професійного рівня.

Nataliia Matvieieva

LOVE TO CHILDREN AS A PEDAGOGICAL CATEGORY

The author stresses the need of a wise teacher's love as an important condition for the comprehensive development of students, teacher's love to students as an indicator of his/her general, cultural and professional level.

«Якщо учитель має лише любов до справи,
він буде хорошим учителем.
Якщо учитель має лише любов до учня,
як батько й мати, він буде кращим того учителя,
котрий прочитав усі книги, але не має любові ні до справи, ні до учнів.
Якщо учитель поєднує в собі любов до справи та учнів –
він досконалий Вчитель. ...»

Лев Толстой

Сьогодні суспільство покладає на учителя особливу відповідальність – управління процесом творення особистості. І це зрозуміло, позаяк його діяльність орієнтована на формування людини, чия активність розгорнеться завтра, в інших умовах, які передбачити і спрогнозувати треба вже сьогодні.

Професія учителя вимагає всебічних знань, безмежної душевної щедрості, мудрої любові до дітей. Тільки за умови щоденної віддачі себе дітям з радістю, можна залучити їх до поповнення знань, заохотити до праці, передати глибоку віру в перемогу загальнолюдських цінностей та закласти в дитячих душах непорушну основу моральності. Отже, саме педагогу належить ключова роль як в освіті, так і в будівництві всього майбутнього нашої держави. Про це наголошено й в основних нормативних документах про освіту. Так, зокрема Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті визначає підготовку педагогічних кадрів у нашій країні як одне з основних завдань модернізації освіти, провідний принцип державної освітньої політики. Важливо, що державна політика в галузі підготовки педагогічних кадрів спрямовується на удосконалення професійного відбору та підготовки молоді, створення необхідних умов для формування готовності до вибору професії. При цьому, як відомо, до учителя висувається низка вимог, наявність яких слугує ефективній педагогічній діяльності як окремо взятого педагога, так і всього педагогічного колективу школи.

Ми звертаємося сьогодні до проблеми гуманних відносин між учителем та його вихованцями; до питання високого професійного, культурного, методичного й загального рівня педагогів. Це можна пояснити тим, що на часі – перегляд підходів до навчально-виховного процесу школи, позиції і ролі учителя, створення комфортного середовища для розвитку гармонійної особистості. Саме учитель своєю діяльністю, власним прикладом закладає те підґрунтя, яке надалі або дає розвиватись його вихованцям, або ж, навпаки, гальмує цей процес. А тому, сучасний педагог повинен бути людиною яскравою, неповторною, носієм загальнолюдських цінностей, глибоких знань, високої культури [4, с. 2].

На особливу увагу заслуговує й той факт, що учитель має справу з маленькою людиною. Саме в його руках – її доля, щасливе майбутнє, успішна кар'єра, самореалізація. А тому, особливого значення набуває його особисте ставлення до обраної професії, бажання й уміння працювати з дітьми, любов до праці й, зокрема, до кожного вихованця. Вже усталеною є думка про те, що інтелект загострюється інтелектом, характер виховується характером, особистість формується особистістю. Ще Платон наголошував на тому, що

якщо, приміром, чоботар погано виконуватиме свої професійні обов'язки, то держава від цього не дуже постраждає – в країні громадяни будуть тільки трохи гірше одягнені; але коли вихователь погано виконуватиме свої обов'язки, то з'являться цілі покоління невігласів і нерозумних дітей. Песталоцці вважав, що в любові у дитини вдвічі більше можливостей зростання.

Проблема любові до дітей не нова. Відомий філософ Григорій Сковорода вважав, що любов – це те, що робить траву – травою, дерево – деревом, а людину – людиною. Іншими словами, любов – певна норма морально-етичних взаємин між людьми, закон збереження й перетворення енергії. Йї особливого значення набуває любов до дітей – юних, чистих сердець, які розвиваються лише тоді, коли відчують посправжньому дбайливе ставлення до себе. Так, психологи стверджують, що кожна дитина має певні емоційні потреби, які необхідно задовольняти для того, щоб її поведінка була емоційно-стабільною. Як результат – дитина починає думати про те, як саме їй варто змінитись, до якого рівня дорости, як вийти за межі своїх можливостей і стати кращою. Прийняття – немов родючий ґрунт, який дозволяє крихітній насінині перетворитися на прекрасну квітку. І навпаки, байдужість з боку батьків, старших, учителів є першоджерелом появи так званих «проблемних дітей», «важковиховуваних».

На початку ХХ ст. у Варшаві вийшла книга педагога-гуманіста Януша Корчака під назвою «Як любити дитину?». Автор передбачав, що світова війна залишить без батьків мільйони дітей, позбавляючи їх цим самим батьківського тепла, ласки, опіки. Тому автор присвятив своє дітище питанню виховання дітей у школах-інтернатах та сиротинцях, де учителі повинні були замінити своєю любов'ю втрачене батьківське піклування.

Видатний український педагог Василь Сухомлинський неодноразово піднімав питання про те, чому окремо взятий метод роботи педагога не дає належних результатів. Любов – найвищий скарб на землі, найдорожча перлина життя. Любов – це Господь. А, отже, кому ж проявляти свою любов до дітей, як не їх наставникам, вихователям, творцям – учителям? «Любов до дитини у нашій спеціальності – це плоть і кров вихователя як сили, здатної впливати на духовний світ іншої людини. Педагог без любові до дитини – це все одно, що співак без голосу, музикант без слуху, живописець без відчуття кольору» [5, с. 214].

Як засвідчують наші спостереження, сучасна школа перетворилася на своєрідну бюрократичну структуру, основу якої складають різноманітні документи, папери, звіти. Поверхневий погляд на школу складає уявлення, що освітній заклад існує завдяки численним директивам і наказам, системі контролю і оцінювання знань учнів. Останні роки надміру створюються новітні моделі школи, професіограми сучасного учителя. Проте, ми забуваємо, що епоха, в яку ми живемо, доволі складна, насичена змінами, сповнена різноманітною інформацією. Сьогодні немає війни, але сотні тисяч дітей позбавлені батьків і, якщо не в прямому, то у переносному значенні. Мільйони наших співгромадян перебувають на заробітках за кордоном; багато сімей потерпають від розлучень. Час, який повинен бути присвячений вихованню дітей, вони витрачають на роботу, особисті справи чи розваги, сімейні чвари. А, отже, діти виростають як сироти без доброго слова батька, лагідного погляду матері, теплої й ніжної її усмішки та поради. Як результат – у майбутньому це будуть люди із зачерствілими душами, жорстокі і такі ж байдужі до своїх власних дітей, проблем інших людей. А тому глибинний погляд на суть і основи сучасного освітнього закладу дає підстави стверджувати, що школа тримається завдяки відданій, безкорисливій, мудрій і вічній любові учителів до своїх вихованців. Саме тому вважаємо, що проблема любові до дітей, гуманних взаємовідносин дорослих з дітьми була й залишається актуальною.

У контексті досліджуваної проблеми заслуговують на увагу слова видатного педагога Ш. Амонашвілі: «Освітній простір повинен бути заповнений до країв духовною, мудрою, натхненною, жертвовною любов'ю вихователів до дітей, учителів до учнів. Учительська педагогічна любов – більш витончена форма любові, ніж батьківська любов. Вона потребує для свого прояву великих душевних потуг та мудрості серця» [1, с. 3]. Провідними ідеями сучасної школи мають бути:

- учитель – джерело любові й поваги до дітей;
- учитель – це знання і досвід, обдаровані серцем;
- учитель – це любов і радість спілкування, духовна єдність з учнями.

Гуманна педагогіка стверджує, що любов – життєво необхідне середовище для дитини, у якому у кілька разів швидше зростають усі найкращі її якості, розвиваються здібності й обдарування. І це зрозуміло, позаяк вона значно більше, ніж дорослий, потребує ласки, доброго слова, тепла. Дитина з безмежним її внутрішнім світом, необмеженою кількістю бажань намагається зрозуміти світ і удосконалитись у ньому за допомогою дорослих. Важливо, щоб довіра, якої вона так потребує, була виправдана з боку батька й матері, вихователів, учителів, наставників. За такого підходу гуманна педагогіка розглядає учителя як ключову силу педагогічного процесу, яка постає своєрідним мостом духовності до внутрішнього світу вихованців. Саме учитель повинен допомогти кожному школяреві розкрити та розвинути здібності, які закладені у ньому природою, допомогти знайти свій шлях та призначення у житті. Поза сумнівом, педагогічна любов виховує

цілісну особистість, уможливує її гармонійний розвиток, створює належні умови для самоствердження та самореалізації, а зрештою слугує першоджерелом її подальшої успішної життєдіяльності [2, с. 16].

Іншими словами, без любові до своєї професії, вихованців, навчання буде сухим і нецікавим, малоефективним, а виховання – взагалі неможливим. Мудра любов – якість, якій слід навчатися кожному педагогові усе життя. Поза тим, любов до вихованців – систематичний, безперервний процес самовдосконалення педагога. На наше переконання, якщо любов не виховує, не допомагає стати краще, не дає надію на виправлення, не навчає віри у себе, не дає радість і сили рухатись уперед до мрії – така любов дитині не потрібна. Любов до учня – явище багатогранне, яке містить у собі повагу, пізнання, оточення красою, захист, самовдосконалення педагога та почуття відповідальності. Це на кшталт показника його внутрішнього світу, наявності позитивних рис характеру і загальнолюдських цінностей. Любов до учнів – важка і кропітка праця, прагнення удосконалити себе самого і разом з тим допомогти учням.

Любити дитину – означає уміти збагнути її внутрішній світ, побачити його багатогранність; це уміння почути й дати пораду, захистити й навчити, виховати у добрі, красі, любові й отримати у подяку те ж саме. Як бачимо, любов до дітей з боку педагога – не тільки простий вияв почуттів прихильності, а довготривалий процес пізнання, у першу чергу, особистості; закладення глибинних основ добра, мужності, краси, відповідальності, допомоги. Це удосконалення методики викладання свого предмету, поглиблення знань, пошук нових підходів, позитивне прийняття нових ідей та втілення їх у власну педагогічну практику. Так, учитель, що працює за системою гуманно-особистісного підходу до навчання, прагне перетворити повсякденну роботу з школярами у поле культури, яке б інтелектуально й морально збагачувало їх, тим самим виховуючи цілісну особистість.

Найбільш ефективні шляхи досягнення високих результатів у навчанні й вихованні слід шукати учителю у любові: до праці, професії, колег, учнів, їх батьків. Сучасний учитель повинен нести в собі любов до учнів як свою внутрішню сутність та основу своєї педагогіки. Водночас хочемо зауважити, що на практиці зустрічаємо чимало таких, які відчувають тягар від спілкування із вихованцями. Це, у свою чергу, призводить до виникнення конфліктів між учителем і учнем, порушення правил поведінки з боку школярів, зниження інтересу до знань тощо.

Виходячи із вищезазначеного, вважаємо: любов – не лише прояв позитивних емоцій педагога, а передовсім показник загального й культурного рівня учителя, його правильного професійного вибору, життєвої позиції. Любити дітей треба такими, якими вони є: не примушуючи, не наближуючи до еталону, створеного у власній уяві, а, навпаки, надаючи дієву допомогу у розвитку сил, здібностей, талантів. Доречними у цьому сенсі є слова Я. Корчака: «Не чекай, що твоя дитина буде такою як ти або такою, як ти бажаєш. Допоможи їй стати не тобою, а собою. Люби дитину будь-якою – не талановитою, невдалою, дорослою. Спілкуючись із нею, радій тому, що дитина – це свято...» [3, с. 54]. Ми сьогодні повинні пам'ятати про це.

Сучасні реформи в галузі освіти, на жаль, не призвели до змін у якості виховання. Практика доводить, що в дитячих душах вкоренилися цинізм і жорстокість, бездуховність і байдужість, жадоба розкішного життя тощо. Таким чином, очевидним є те, що реформують школу не вказівки й директиви зверху, а, в першу чергу, учитель. Йому належить змінитись самому, розширити світогляд, проіннятися відповідальністю й почуттям обов'язку, глибоко усвідомити поняття педагогічної любові, повірити в багатогранність дитячої душі, у свої сили. Тільки тоді ми зможемо виховати справжній цвіт нації – дітей здібних, обдарованих, талановитих.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амонашвили Ш. Как любить детей (опыт самоанализа) / Ш. Амонашвили. – А., 2010. – 128 с.
2. Баранова С. Особливості формування професійної компетентності вчителя / С. Баранова // Сучасна школа України. – 2009. – № 2 (206), лютий. – С. 16 – 18.
3. Корчак Я. Как любить ребенка / Я. Корчак. – Екатеринбург : У-Фактория, 2008. – 380 с.
4. Мелешко В. Компетентний учитель як умова розвитку педагогічної системи сільської школи / В. Мелешко // Початкова школа. – 2010. – № 1. – С. 1 – 4.
5. Сухомлинський В. Сто порад учителю / В. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1988. – 303 с.